

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 25 (1332) 21 ЧЭРВЕНЯ 2017 г.

**Міністр замежных спраў Беларусі
Ўладзімір Макей:
"Трэба больш размаўляць
на беларускай мове"**

15 чэрвеня ў Празе цэлы дзень гаварылі пра Скарыну. Адбыліся Міжнародны наўковы сімпозіум, ускладанні кветак да памятнай дошкі на будынку Славянскай бібліятэкі і на месцы друку першай беларускай Бібліі, адкрыццё дзвюх мастацкіх выставаў, прысвечаных Скарыну.

Міжнародны сімпозіум "Францішак Скарына і Прага" арганізавалі Нацыянальная бібліятэка Чэхіі, Нацыянальная бібліятэка Беларусі і амбасада Беларусі ў Празе. У ім бралі ўдзел навукоўцы з Беларусі, Літвы і Чэхіі.

Кветкі да памятнай дошкі Францішку Скарыну разам з удзельнікамі сімпозіуму ўсклаў міністар замежных спраў Беларусі Ўладзімір Макей.

- Трэба больш размаўляць на беларускай мове, - міністар замежных спраў Беларусі Ўладзімір Макей скажаў гэтыя слова ў інтэрвю Радыё Свабода, - калі ты беларус, калі разумееш, што без мовы не можа быць краіны - будзе і мова жыць, і краіна развівацца. Але нічога не павінна

быць штучна, а павінна ісці ад сэруца.

У будынку былога калегіума езуітаў у Празе, дзе цяпер месціцца Нацыянальная бібліятэка Чэхіі, адбыліся дзве мастацкія выставы, прысвечаныя Скарыну.

Подчас адкрыцця выставы беларускай графікі, у якой узялі ўдзел мастакі Ўладзімір Вішнейскі, Валеры Славук і Раман Сустаў, адбылася ўрачыстая перадача кніг шмат-

томавага факсімільнага праекту "Кніжная спадчына Скарыны", які выйшаў у Менску, у фонды Нацыянальнай Бібліятэцкі Чэшскай Рэспублікі - Славянскай бібліятэцкі.

Другая мастацкая выставка арганізавана Бібліятэкай Урублеўскіх Літоўскай акадэміі навук, Славянскай бібліятэцкай Чэхіі і амбасадай Літвы ў Празе. Абедзве выставы працягнуцца два тыдні.

Радыё Свабода.

Зборнік Максіма Багдановіча па-іспанску

У Мадрыдзе ўрачыста прэзентавалі зборнік вершаў Максіма Багдановіча, які пепраклала на іспанскую мову Анхэля Эспіноса.

На прэзентацыі былі міністар замежных спраў Беларусі Ўладзімір Макей і амбасадар у Францыі і Іспаніі Павел Латушка, а таксама прадстаўнікі беларускай дыяспары ў Іспаніі.

Прэзентацыя адбылася ў рамках першага афіцыйнага візіту кіраўніка МЗС Беларусі ў Іспанію. Неўзабаве пасля прэзентацыі беларускамоўная іспанка Анхэля

Эспіноса падзялілася са Свабодай сваім ўражаннямі і планамі новых перакладаў беларускіх аўтараў на іспанскую.

- Анхэля, у сеціве шырока разышлася фатаграфія, на якой вы побач з міністрам замежных спраў Уладзімірам Макеем і амбасадаром Паўлом Латушкам. Што і на якой мове вам казалі беларускія дыпломаты?

- Выключна па-беларуску мы размаўлялі. Але яны

былі з перакладчыкамі, бо іспанскай не ведалі, а часта імпрэзы прайшла па-іспанску. Яны вельмі высока ацанілі мой пераклад і гэтую працу. Імпрэзу арганізвала выдавецтва "Ediciones irreverentes". Ім кіруюць муж і жонка. Жонка - беларуска Верна Кухараўна, а муж - іспанец Мігель Анхэль дэ Рус.

Далучылася і беларуская амбасада, якая адчынілася толькі ў снежні...

Ганна Соўс.

ISSN 2073-7033

9 77 2073 703003 >

250 гадоў з дня нараджэння Стэфана Грабоўскага

Стэфан ГРАБОЎСКІ
(24 чэрвеня 1767, вёска Асташына Наваградскага павета - 4 чэрвень 1847) - ваенны і дзяржаўны дзеяч, генерал. Адзін з кіраўнікоў паўстання Т. Касцюшкі. Прадстаўнік шляхецкага роду Грабоўскіх гербу "Окша", сын Тамаша Марыяна, генерал-маёра літоўскага войска, і Дароты з Отэнгаўзенай. Стрыечны брат Паўла Яна Грабоўскага.

Пасля заканчэння Рыцарскай школы ў Варшаве харунжы ў войску Вялікага Княства Літоўскага. У вайну Расіі з Рэччу Паспалітай (1792) падпалкоўнік, вызначыўся ў баях пад Мірам і Берасцем.

Пасля перамогі Таргавіцкай канфедэрацыі далучыўся да падрыхтоўкі паўстання ў Вільні, у часе вызвалення якой ад расійскай залогі (красавік 1794) падыходзя яго аддзела змусіў расійскія войскі пакінуць ваколіцы горада. Браў удзел у баях пад вёскамі Солы і Паліны ў складзе паўстанцкага войска пад камандай Я. Ясінскага. Удзельнічай у абароне Вільні ў ліпені 1794. У канцы

жніўня 1794 узначаліў рэйд 2-тысячнага аддзела паўстанцаў на Меншчыну (Араны - Койданаў - Пухавіцы - Бабруйск - Любань). У дарозе да яго далучалася дробная шляхта і сяляне. Аднак пасля Любанскай бітвы (4 верасня 1794) вымушаны быў капітуляваць. Улады Расійскай імперіі выслалі С. Грабоўскага ў Кастрамскую губерню. Волю атрымаў, дзякуючы амністыі паўстанцам ад Паўла I.

У расійска - французскую вайну (1812) перайшоў на бок Напалеона. Абраўся брасцейскім маршалкам, дзе сабраў войска. У званні генерал-маёра ўзначальваў Ваенны камітэт Камісіі часовага ўраду Вялікага Княства Літоўскага. Па адступленні войскі Напалеона змагаўся супраць антыфранцузскай кааліцый разам з Ю. Панятоўскім. Пад Ляйпцигам трапіў у палон.

Дзякуючы падтрымцы А. Чартарыйскага за захаваннем ваянага звання ўрайшоў у склад найвышэйшай адміністрацыі Герцагства Варшаўскага. З 1825 міністр-сакратар Царства Польскага. Бараніў інтарэсы свайго краю. З 1826 генерал дывізіі. Браў удзел у руска-турэцкай вайне (1826-1829). З 1839 у адстаўцы.

У шлюбе з Н. Гладкоўскай нашчадкаў не пакінуў. *Biokiedzy.*

10-я прэмія "За свабоду думкі"

Юбілейную, 10-ю прэмію "За свабоду думкі" імя Васіля Быкава атрымаў Зміцер Дашкевіч.

Цырымонія ўручэння па традыцыі адбылася на радзіме вялікага беларускага пісьменніка і мысляра ў вёсцы Бычкі Віцебскай вобласці.

Премію ў свой час заняў Аляксандр Мілінкевіч.

На гэтыя мэты ён вытрыміў уласную ўзнагароду - прэмію імя Сахарава, прысуджаную яму Еўрапарламентам.

У мінуўшы гады лаўрэатамі прэміі былі Рыгор Барадулін, Ніл Гілевіч ды іншыя выдатныя дзеячы грамадства і культуры.

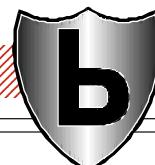
36-гадовы Дашкевіч - самы малады лаўрэат у гісторыі

узнагароды.

Дашкевіч тройчы адбыў доўгі час у турмах. Апошні раз яго арыштавалі ў сакавіку 2017 года - баяліся, каб ён не ўзначаліў пратэсты супраць эканамічнай палітыкі ўладаў, якія разгарнуліся ў шэрагу гарадоў краіны.

nn.by.

Фота Э. Дзвінскай.

Гістарычна-краязнаўчая дзейнасць як неад'емная частка патрыятычнага выхавання моладзі

Выступ дэпутата і намесніка старшыні ТБМ Алены Анісім на навукова-практычным семінары ў Паставах

Увесну, 20 і 21 красавіка, у Паставах праходзіў рэспубліканскі навукова-практычны семінар "Пастаўскі край на гістарычна-культурнай карце Беларусі", арганізаваны Інстытутам мовазнаўства імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Ён стаў адной з падзеяў сарад іншых мерапрыемстваў, прымеркаваных у нашай краіне да Года науکі і святкавання 500-годдзя беларускага кнігадрукавання. На семінары чытала даклад дэпутат і намеснік старшыні ТБМ Алены Анісім. Прачытаць даклад можна далей.

Краязнаўства - важная частка грамадзянскага жыцця, яна ўяўляе сабой асобую форму патрыятызму і набывае павышаную запатрабаванасць ў пэўныя перыяды развіцця краіны. Дакладна немагчыма сказаць, ад якога часу бярэ свой пачатак гісторыя беларускага краязнаўства. Але ў найноўшай гісторыі мы можам адзначыць пачатак ХХ ст. Пасля прынцыза ў Расійскай імперыі Закона аб свабодзе друку ў беларускіх інтэлектуальных колах актывізуецца нацыянальны рух, складовай часткай якога з'яўлялася культурна-асветніцкая праца. Важным чыннікам у гэтай справе выступала рэдакцыя газеты "Наша Ніва", якая ставіла сваёй задачай абуджэнне нацыянальнай годнасці беларусаў. Сарад іншых галін науки важнае месца займалі пытанні краязнаўства, традыцый і нацыянальнага самавызячэння. Рэдакцыя заахвочвала сваіх чытачоў да актыўнай працы па зборанні розных звестак этнографічнага характару, тым самым далучаючы іх да асэнсаванай працы па ўсведамленні і замацаванні сваёй нацыянальнай адметнасці і самайдэнтычнасці. Дасланныя карэспандэнцы, а таксама артыкулы, напісаныя штатнымі супрацоўнікамі рэдакцыі, уяўляюць сабой змястоўныя краязнаўчыя матэрыялы: апісанне мясцовых легендаў, паданняў, гульняў, тлумачэнне адметных слоў, гіпотэзы ўзнікнення назваў тапонімічных аб'ектаў і інш. Важнае значэнне надавалася асвяленню традыцыйных святаў, як значайнай часткі народнай культуры, у прыватнасці, купальскому святу. "Як у мове ды песьні, так і абычаях народу адбіваецца яго душа, яго культуруны дабытак; дзяялі гэтага съявятаўнанье. Купалы нам беларусам трэба берагчы і, съявятаўчы, трывмацца ўсіх устаноўленых векамі абычаяў, адкідаючы толькі забабоны ды тое, што можэ быць шкодным для іншых людзей" [3:].

Пасля ўтварэння БССР і заснавання Інбелкульту па-чынаеца новы этап у развіцці краязнаўчай дзейнасці, які грунтаваўся на сумеснай працы з краязнаўчымі таварыствамі па науковым даследаванні краіны. Дзейнасць краязнаўцаў арганізоўвалася і кіравалася "Цэнтральным бюро краязнаўства". Паводле справаздачнага даклада Інстытута беларускай культуры за перыяд з кастрычніка 1925 па кастрычнік 1926 г. "усіх краязнаўчых

арганізацый, зарэгістраваных у ЦБК лічыцца да 170, але з іх дзеяйных да 123. Развіццё краязнаўчай сеткі звязана з краязнаўчым ухілам школы. Настаўнікі складаючы прыблізна 60 % усіх масы членаў краязнаўчых арганізацый. Каля 20% прыпадае на вучняў і студэнтаў, каля 10 % - на членаў саюза прац. зямлі і леса і 10 % на інш." [2:52].

У пасляваенні перыяд гістарычна краязнаўства развіваецца па двух кірунках: дзяржаўнае і школьнае. Удасканальваліся формы і віды дзейнасці, арганізоўваліся разнастайныя клубы і іншыя гістарычна-культурныя аб'яднанні, у выніку агульных намаганняў былі ажыщёўлены выданні "Звод помнікаў гісторыі і культуры Беларусі", гістарычна-культурныя хронікі гародоў і раёнаў Беларусі "Памяць". Многія раённыя газеты ўвялі тэматычныя краязнаўчыя старонкі, у нядаўні час з'яўліся спецыяльныя перыядычныя выданні краязнаўчай тэматыкі: часопіс "Лідскі летапісец", "Краязнаўчая газета" і інш. У выніку такой змястоўнай мэтаскіраванай дзейнасці ў нашым грамадстве фармуецца ўсё больш запатрабаваны погляд на сапраўдную гісторыю сваёй краіны, назіраецца актывізацыя грамадства да наведвання мясцін, звязаных з постасцямі знакавых асоб і важных гістарычных падзеяў. На гэтым грунце актыўизаваліся турыстычныя фірмы і асноўныя экспурсаводы, якія з улікам краязнаўчых звестак праноўлююць новыя цікавыя маршруты ў розных гарадах Беларусі як для дарослых, так і для наўчанінцаў.

Важнасць краязнаўства ўсведамлялася і грамадскасцю краіны, пра што сведчыць значная колькасць абыднанняў, якія займаюцца пошука-адукацыйнай дзейнасцю, і прадстаўнікамі сістэмы аду-

кальнага вучыння, якія займаюцца пошука-адукацыйнай дзейнасцю, і прадстаўнікамі сістэмы аду-

кальнага вучыння, якія займаюцца пошука-адукацыйнай дзейнасцю, і прадстаўнікамі сістэмы аду-

кальнага вучыння, якія займаюцца пошука-адукацыйнай дзейнасцю, і прадстаўнікамі сістэмы аду-

кальнага вучыння, якія займаюцца пошука-адукацыйнай дзейнасцю, і прадстаўнікамі сістэмы аду-

кальнага вучыння, якія займаюцца пошука-адукацыйнай дзейнасцю, і прадстаўнікамі сістэмы аду-

кальнага вучыння, якія займаюцца пошука-адукацыйнай дзейнасцю, і прадстаўнікамі сістэмы аду-

кальнага вучыння, якія займаюцца пошука-адукацыйнай дзейнасцю, і прадстаўнікамі сістэмы аду-

кальнага вучыння, якія займаюцца пошука-адукацыйнай дзейнасцю, і прадстаўнікамі сістэмы аду-

Менгарвыканкам падтрымаў ідэю надаць імя Вайніловіча скверу ля Чырвонага касцёла

Менскія ўлады падтрымалі ініцыятыву аб прысвяенні скверу за Чырвоным касцёлам імя Эдварда Вайніловіча.

Эдвард Вайніловіч - рэфарматар Менскага краю, перадавы беларускі грамадска-палітычны дзеяч XIX - пачатку XX стагоддзяў, меценат. Ён вывеў сельскую гаспадарку Беларусі на новы ўзровень і стаў ініцыятарам будаўніцтва знамітага Чырвонага касцёла.

Нацыянальная бяспека моцная ў тым выпадку, калі сутнасць існавання дзяржавы і яе ўнутраная палітыка скіраваны на тое, каб грамадзянне пачуваліся добра ў сваёй краіне. У сваю чаргу, мы, як бацькі, жадаем, каб нашы дзеці паспяхова рэалізаваліся і былі шчаслівымі менавіта на сваёй зямлі, у сваёй дзяржаве. Як дасягнучуць гэтага, якім чынам прывіць любоў да сваёй Радзімы ў маладога пакалення? Я хачу зноў вярнуцца да газеты "Наша Ніва" за 1911 год і працьтаваць адзін з матэрыяляў, датычных выхавання дзяцей:

"Як наступаць, каб дзеці выросыши шанавалі сваіх бацькоў і былі ім апорай на старасць". "А трэба, пакуль дзіцё малое, вучыць гарварыць яго роднай мовай, шанаваць гэтую мову; трэба перасцерэгаць, каб не перекручывалі яе чужысьмі словамі; трэба, каб маці пеяла дзецям свае песьні простыя, прывучала шанаваць прадэдоўскія абычай, - тады, як сынок твой, вырасце і пойдзе ў чужые людзі, нічым з душы яго не выбьюць любви да сваёго роднага, і дзе-б ён ня быў - хоць за морэм, яго заўсёды пацягне сэрцё у свой куток, да сваіх бацькоў" (4:).

Такім чынам, як сведчыць прыведзенныя нам факты, пытанне патрыятычнага выхавання моладзі было, ёсць і будзе абыдкі пільнай увагі як дзяржаўнай палітыкі, так і грамадзянскай супольнасці. І важным элементам тут выступае мова. Таму хачу яшчэ раз зачыніць: каб наша гістарычна-краязнаўчая дзейнасць мела найбольшы ўздзеянні на пытанне патрыятызму ў нашай моладзі, важна, каб яна праходзілася менавіта на роднай беларускай мове. Тады наша краіна зойме сваё аметнае месца ў свеце, а наша грамадства здолеет скансалідавацца і будзе ўстойлівасць да чужога ўплыву і неўласцівых нам каштоўнасцей.

Літаратура:

1. Канцэпцыя нацыянальной бяспекі Рэспублікі Беларусь, Мінск, Беларускі Дом друку, 2011. С.-48.
2. Матэрыялы Рэспубліканскай навукова-практычнай канферэнцыі "Сучасны стан беларускага краязнаўства і валанцёрскі рух". Мінск, 2012 г., 52.
3. Наша Ніва. 1911, № 25-26.
4. Наша Ніва. 1911, № 30.

найперш ставілася тое, што ён быў адэптам паланізацыі, а значыць, "чужы" беларускім ідэям. Галоўны архівіст Нацыянальнага гістарычнага архіва Ўладзімір Дзянісаў лічыць падобную сцярдкінні абсалютна беспадставнымі:

- Маюцца дакументы, якія сведчаць: пасля 1905 года Вайніловіч актыўна падтрымліваў рух за адраджэнне нацыянальнай культуры, фінансаваў выданне літаратуры на беларускай мове, асабіста ведаў многіх дзеячаў беларускага адраджэння. Таму казаць, што ён нібыта "польскі памешчык", недарэчна. Калі ішло праектаванне касцёла, Вайніловіч настойваў, каб ён быў пабудаваны менавіта ў неараманскім стылі. Таму што гэты стыль панаваў у Еўропе ў той час, калі не было падзелу царквы на ўсходнюю і заходнюю.

Такім чынам, нязгодны засталіся ў меншасці: з улікам калектыўных зваротаў грамадзянін з просльбай увекавечыць імя Вайніловіча ў гарадской прасторы "за" сабрана 2236 подпісаў, "супраць" - 113.

Радыё Свабода.

Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры Літаратурны музей Петrusya Brojki

Запрашаем у літаратурнае падарожжа на Ушаччыну
"1.1.1" Броўка - Быкаў - Барадулін
(24 чэрвеня 2017 г.)

Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры
Літаратурны музей Петrusya Brojki

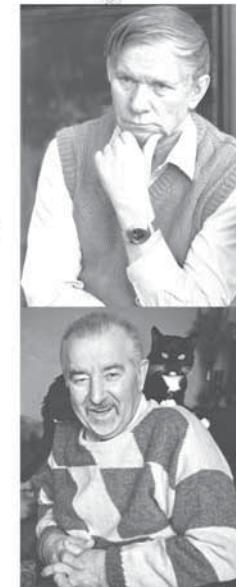

Літаратурнае падарожжа на Ушаччыну

"1.1.1"

(Броўка - Быкаў - Барадулін)

24 чэрвеня 2017

Заявіць пра свой ўздел можна па телефонах: (017) 226-09-81; (029) 338-88-23
Кошт - 20 руб.

"1.1.1" - так мы назвалі праект-падарожжа, прымеркаванае да дня нараджэння народнага паэта Беларусі Петrusya Brojki і прысвечанае трох беларускім творцам ушачскага падарожжання з заслужаным званнем народны - Петrusiu Brojku, Vasiliu Bykovu, Rygoru Baradulini.

У добрых кампаній творчых людзеў - пісьменнікаў і паэтаў, мастакоў і артыстаў, музейшчыкаў і бібліятэкароў - плануеца наведаць тры пункты: г.п. Ушачы - в. Бычкі - в. Пущлкавічы.

Да ведама сяброў ТБМ г. Менска.

29 чэрвеня ў 19.00 у сядзібе ТБМ (г. Менск, вул. Румянцава, 13) адбудзеца справаздачна-выбарчы сход сяброў Кастрычніцкай раённай арганізацыі ТБМ г. Менска.

(Працяг. Пачатак у папяр.
нумарах.)

Семярык - 1) старая руская мера, якая змяшчае ў сябе 7 якіх-небудзь адзінак; 2) 7 коней у адной запрэжцы.

Сенажатка - грошавая павінінасць сялян Вялікага Княства Літоўскага з уладання сенажакі.

Сеница, пуня (сеновал) - памяшканне для захоўвання сена.

Серадняк (середняк) - маёмысны стан сяляніна, які займаў сярэдняе становішча ў вёсцы паміж багатымі і беднымі.

"Сербіянка" - бытавы танец.

Сервітут (сервітут) - амбекаванне права карыстання чужым зямельным надзелам.

Серп (серп) - прылада для жніва, паўкруглы назублены нож з драўлянай ручкай.

Сетка (сетка) - 1) традыцыйная рыбалоўная снасць; 2) прыстасаванне для лоўлі звяроў і птушак.

Сеунік, сявењка, сяўня, лубка (севалка) - саламянная каробка авальной формы, якую выкарыстоўвалі для пераносу насення ў час сяўбы.

Сечка (сечка) - дробна нарэзаная салома.

"Сею, сею мак" (детская игра) - дзіцячая гульня. Спачатку гульцы выбіраюць "сяўца" і "паніча", а ўсе астатнія становіліся "макаўкамі".

Сівуха (сивуха) - дрэнна ачышчаная жытняя гарэлка.

Сікаўка (опырскователь) - прыстасаванне для апырскавання прывітых на высохіх дрэвах раёў.

Сіло (солок) - 1) самолоўнае прыстасаванне, дзеянне якога заснавана на зацігванні пяцілі вакол лапы, шыі або тулава дзічыны; 2) пяцілі з конскага воласа для лоўлі невялікіх шчупакоў у спякоту.

Сінагога (синогога) - кульставы (малітвенны) дом у іудзей.

Сірата (сирота) - дзіця або падлетак, які застаўся без аднаго або абодвух бацькоў.

Сіта (сито) - прыстасаванне ў выглядзе дробнай сеткі з адтулінамі для прасейвання, працдзявання або сартавання чаго-небудзь.

Сітак (сетка) - прыстасаванне для аховы твару, шыі і плячай ад пчаліных джалаў у час работы пчаляра ў пчальніку.

Сітніца (ситны хлеб) - сітны хлеб, хлеб, які спечаны з прасеянай муки.

Сіўка (сивка) - конь сівой масці.

Скаварада (сковорода) - мелкая металічна пасудзіна круглай формы для смажання; патэльня.

Скавароднік (лепешка) - плоскі круглы хлеб, спечаны на скварадзе; праснак.

Скавыш (сквозняк) - моцны пранізлівы вефер з заўвіннем.

"Скакуха" - традыцыйны танец.

Скамарох (скоморох) - народны акцёр.

Сквар (зной) - гарачыня, жара.

Скварка (шкварка) - скрыдлік спечанага сала.

Этнографічны тлумачальны слоўнік

Скіндачка, шлячок, шырынка, павязка (повязка) - дзяўчына галаўны ўбор накшталт вузкага ручніка, які завязвалі так, каб макаўка галавы была адкрыта.

Склад, звал (склад) - яго ўтвараюць першыя дзве баразны пры загонным ворыве (валамі або канём).

Склеп (погреб) - невялікі будынак з дрэва і каменю, заглыблены ў зямлю для захавання холаду ўлетку.

Склюд, шклюд (тесак)

- разнавіднасць сякеры з шырокім адцягнутым к заду лязом, асіметрычна заточаным з аднаго боку. Ужываўся ў цяслярскай справе для счэсвання і расколу бярвёна.

Скобля (скобель) - крывы нож з дзвюмі ручкамі для ачысткі бярвенніяў ад кары.

Скрылік, скрылдік (ломтік) - адрезаны маленькая кавалачкі чаго-небудзь для яды (агурка, каўбасы і г. д.).

Скрыль (ломоты) - адрезаны вялікі кавалак чаго-небудзь для яды.

Скрыначка (шкатулка, ларчик) - пасудзіна для захоўвання дробных каштоўных рэчаў.

Скрынічнік (сундучник) - сват, які вяže скрыню маладай на ясцелі.

Скрынка (ларчик) - прадмет, які складаецца з чатырох сценак і днішча, зроблены з дошак, фанеры ці метала.

Скрыня (сундук) - драўляная пасудзіна з вечкам і замком для захоўвання рэчаў, каштоўнасцяў, куфар.

Скрыпач (скрипач) - музыка, які іграе на скрыпцы.

Скрыпка (скрипка) - музычны інструмент са струнамі.

Скурат, шкурат (кусок кожі) - кавалак скуры.

Слабада (слобода) - паселішча, якое часова вызвалена ад падаткаў.

Славойка (туалет, уборная) - прыбіральня, дашчаты туалет у Заходній Беларусі ў 1930-х гадах, называны па прозвішчы міністра ўнутраных спраў Польшчы Феліцыяна Славой-Складкоўскага, па ініцыятыве якога яны былі пабудаваны ў кожным сялянскім падворку.

Слоік, слой (банка) - 1) высокая ганчарная пасудзіна з шырокім горлам; 2) паўлітровая, літровая і больш шкляная або керамічна пасудзіна.

Служанка (прислуго) - жанчына, якая працуе па найму, прыслужвае ў кагосьці багатага.

Слуцкі пояс (слуцкий пояс) - каштоўны, вытканы срэбнымі і залатымі ніткамі пояс на Слуцкай манафактуры ў 1740-х - 1844 гг.

Смалакур, буднік (смолокур, смоловар) - той, хто гоніць смалу.

Смалакурня, смольня, смалярня (смоловарня) - прадпрыемства для гонкі смалы і шкіпінару з сасновага асмолу.

Смалакурня, смольня, смалярня (смоловарня) - прадпрыемства для гонкі смалы і шкіпінару з сасновага асмолу.

Смаліна (осмол, смольё) - смаляк (смаляны корч).

"Смаргонская акаDEMIA" - школа беларускіх скамарохаў для драсіроўкі мядведзяў.

Смык - 1) скрыпка на трэх струнах; 2) (борона) звязаная драўляная барана;

Смычок - прыстасаванне для ігры на скрыпцы.

Смяцяр (мусорщик) - чалавек, які збірае і вывозіць смеце.

Снавальшчыца (сновальщица) - жанчына, якая робіць аснову для тканіны.

Снаванне (сновака, снованье) - падрыхтоўка асновы для красеня; размеркаванне пражы так, каб у час ткання ўтвараўся зеў (верхні і ніжні рады).

Сноўніца (сновалка) - прылада для снавання асновы для красеня.

Сняданак, снеданне (завтак) - яда раніцай.

Солад (солод) - брадзільны прадукт, падрыхтаваны з прарошчанага, высушанага і змолатага зерня збажыны, які выкарыстоўваецца для вырабу спірту, гарэлкі, квасу. Жытні солад або ячменны солад.

Солтыс (солтыс) - вясковы стараста ў ВКЛ і Польшчы.

"Сонейка" - вясенняні карагод, вядомы ў Бярэзінскім раёне і на Заходнім Палессі.

Соннік (сонник) - тлумачальник сноў.

Сотнік (сотник) - афіцэрскі чын у казацкім войску, які адпавядаў чыну паручніка ў пяхоте.

Соты (соты) - ячэйкі з воску, якія робяць пчолы і восы для захоўвання мёду і адкладання яец.

Соткі (сотский) - у дарэвалюцыйнай Расіі селянін, які выплучаўся ад 100 двароў вёскі ў дапамогу паліцы.

Сошка (сошка) - 1) малая саха, акучнік; 2) падпорка з развілкай, якая выкарыстоўваецца пры збудаванні палаткі і пры каркасных канструкцыях страхі на хатах і гаспадарчых будынках падтрымлівае вільчыкавы брус і апіраецца на бэльку або тарцовую сцяну.

Спаведнік (исповедник) - той, хто прыйшоў на споведз.

Спавіач, спавівіч (сивівальник, повівальник) - дўгая вузкая палоска тканіны, якой спавіваюць маленъкіх дзіцяці; 2) пояс для спавівання дзіцяці.

Спавядальнік (исповедник) - святар, які прымае споведз, спавідае.

Спавядальня (исповедальня) - памяшканне ў католіцкай царкве для споведзі.

Спадніца (юбка) - жаноче адзенне, а таксама частка сукенкі ад талиі ўніз.

Спаднічнік (портной) - кравец, які шые толькі спадніцы.

Спаднічніца (швей) - краўчыха, якія шые спадніцы.

Спадчына, спадкі -

маёмысць, якая пасля смерці ўладальніка пераходзіць у чыю-небудзь уласнасць.

Спадчынік (наследник) - той, хто атрымлівае спадчыну.

Спадчыніца (наследница) - тая, хто атрымлівае спадчыну.

Спадчыстая (Прочистая) - асенняя хрысціянскае свята сялян у гонар Маці Божай. Праваслаўная адзначаюць 28 жніўня па н. ст.

Сяляніе святавалі як пачатак завяршэння збору ўраджаю. "Спадчыстая" - хлеба поўная дзяжа" - гаварыць пра гэта свята прымаўкай.

Спарыш - 1) (спорыш) два каласы жыта на адной сяяніцы; 2) (сросток) глянія пасудзіна з 2-3-х гаршкоў (салыніц), замацаваныя ручкай.

Спас, зельня (Спас) - 1) старажытнае свята земляробчага календара, прымяркаванае да высіпавання садавіны і агародніны; 2) назва аднаго з трох асенніх царкоўных святаў у гонар Ісуса Хрыста.

Сплаўшчык (сплавщик) - прадмет, які складаецца з дзвюх сяяніц, зробленых з дрэваў.

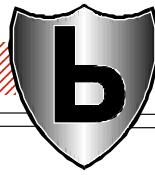
"Сплюшка" - традыцыйны танец. Яго танцуюць звычайна ўтро. Бытаваў у Заходнім Палесці.

Споднікі (споднікі, кальсоны) - доўгія споднія порткі.

Спраўдзіць (уточніць, исполніць) - удакладніць, выканаць абавязковую (в. Камарышкі Вілейскага раёна).

Спраўнік (исправнік) - начальнік павятовай паліцы ў дарэвалюцыйнай Расіі.

С

Навіны Германії

"Усе высокія слова з Крамля не могуць схаваць таго факту, што эканамічна Расея слабая і робіца ўсё слабейшай"

Падчас міжнароднай канферэнцыі ў пытніх бяспекі GLOBSEC 2017 у Браціславе дырэктар Нямецкай федэральнай акадэміі ў палітыцы бяспекі Карл-Гайнц Камп расказаў пра адносіны Еўразію з Беларуссю і Расеяй, пра тое, як вярнуць Крым Украіне, а таксама пра вынікі праграмы Еўразізы "Ўсходнія партнёрства".

- Калі мы не можам паўплываць на Расею, мы можам прынамсі паспрабаваць стабілізацію краіны, якія з'яўляюцца і нашымі, і расейскімі суседзямі. Палітыка добрауседства тычицца не толькі эканомікі, але і функцыянальнай дзяржавы, змагання з карупцыяй. Яна тычицца энергетыкі, стандарту аховы навакольнага асяроддзя і шэрагу каштоўнасцяў, якія мы спрабуем прынесці.

Наколькі я памятаю, ад 2007 да 2013 года Еўразіз выдаткаваў на праграму "Ўходнія партнёрства" калі двух з палавой мільядару ёўра. Гэта да халеры грошай (hell of a lot of money). Ці былі яны выдаткованыя паспяхова, не так проста сказаць. Напрыклад, у Беларусі мы цяпер назіраем розныя тэндэнцыі, і не заўсёды яны скіраваныя ў кепскі бок. Лукашэнка ўжо шмат гадоў туляе ў гэту гульню, балансуючы паміж усходам і захадам. З ягонага гледзішча гэта зразумела. Ён хоча захаваць уладу, а залежнасць ад Расеі вельмі моцная.

Вядома ж, Еўразіз, патрабуе рэчаў, якія не падабаюцца аўтакратычнаму рэжimu, што дагэтуль існуе ў Беларусі. Але з іншага боку Беларусь вельмі занепакоеная любымі патэнцыйнымі ваенными дзеяннямі з боку Расеі. У Беларусі існуе вялікая заклапочанасць, што Расея можа скірацца вучэнні "Захад-2017", каб рэалізаваць сценар, падобны да ўкраінскага, і акупаваць частку краіны ці ўсю краіну. Таму ўлады Беларусі спрабуюць крху адкрыцца для Еўразізу. Вучэнні запланаваны на верасень - пабачым, што адбудзеца да таго часу.

- Ці значыць гэта, што прадстаўнікі ўладаў Беларусі наўпраст выказаюць заклапочанасць планамі Расеі ў камунікацыі з заходнімі палітыкамі? Ці гэта нейкія ўскосныя сігналы?

- Сам я не маю наўпростых контактаваў з беларускімі ўладамі. Але я працую па ўрадавай структуре і атрымоўваю такую інфармацыю пра розныя канали. І мы даведавамся пра вельмі сур'ёзную заклапочанасць. Ці яна агрэгавана, я не могу сказаць. Праблема ў тым, што Расея здольная скрыстаць вучэнні для вельмі хуткіх перамяшчэнняў войскаў. Таму такі сценар прайдападобны.

Іншае пытанне, ці будзе Расея рызыкаваць праводзіць яшчэ адну аперацию кшталту

ўкраінскай, якая ёй шмат каштавала, і якая, на мою думку, нашкодзіць ёй у доўгатэрміновай перспектыве. Але калі паглядзеце на агульную стратэгічную ситуацію, дык гэтага нельга выключыць.

Пра слабую Расею

- На Вашую думку, наколькі сур'ёзна ўлады Беларусі імкнушы да пацяглення адносінаў з Захадам?

- Няма сумнёву, што ў Беларусі аўтакратычны рэжым, і Лукашэнка тримае грамадства пад вельмі жорсткім кантролем. У шэрагу аспектаў Беларусь выглядае лепш, чым некаторыя ўсходнія еўрапейскія краіны, - дакладна лепш, чым Расея. І пакуль што здаецца, што ідэя, калі аўтакратычны лідар "забяспечвае свой народ" у аблін на маўчанне, спрацоўвае. Вядома ж, Беларусь шмат у чым вельмі моцна залежыць ад Расеі. І так, Беларусь вельмі хітра выкарыстоўвала балансаванне паміж усходам і захадам, каб атрымаць як мага больш. Ці гэта добра? Не. Ці гэта прагматычна? Так.

Я ўпўнены - кіруніцтва Беларусі разумее, што Расея не разлічыла сваіх магчымасцяў. Невядома, як дўйга Расея зможе падсілкоўваць свае амбіцыі быць глабальнаў дзяржавай, якой яна не з'яўляецца. І ў гэтым сэнсе презідэнт Абама меў рацыйно пару гадоў таму, калі называў Расею рэгіональнай дзяржавай. Яна такая і ёсць. Усё высокія слова з Крамля не могуць схаваць таго факту, што эканамічна Расея слабая і робіца ўсё слабейшай.

Гэта тычицца таксама і ўсіх патэнцыйных саюзникаў, і тых, хто схіляецца да Расеі. У доўгатэрміновай перспектыве гэта непаспяховая мадэль.

Пра расейскую нафту

- Наколькі за апошнія гады атрымалася змены ў залежнасці Еўразіязу ад паставак расейскіх энерганосьбітаў?

- Мне здаецца, што агулам Еўразіяз быў даволі паспяховы ў сваіх намаганнях дыверсіфікація паставакі энергіі. Праблема ў тым, што некаторыя краіны справіліся з гэтым лепш, а некаторыя горш - не тому, што нехта разумнейшы, а таму, што гэта нельга зрабіць так хутка. Ба ўсходнія Еўрапеўты па-ранейшаму застаецца моцная энергетычная залежнасць ад Расеі.

Добрая навіна ў тым, што Расея трэба гроши ЕЗ за энерганосьбіты прынамсі настолькі ж, наколькі Еўразіязу трэба расейская нафта і газ. Пагатоў, што цэны на нафту ўпала і пакуль што не падымуцца, незалежна ад того, што робіць Арганізацыя краін-экспарцёрэй нафты.

Расея сутыкаецца з вялікімі праблемамі. Па сканчэнні "халоднай вайны" яна была на другім месцы ў свеце. Сёння Расея не мае на сусветным рынку ніводнага прадукту

та акрамя энерганосьбітаў і зброя. Таму вельмі малаімаверна, што Расея зможа тут наладзіць шантаж.

Дарэчы, нават у часы "халоднай вайны" Савецкі Саюз заўсёды выконваў свае кантракты на паставку энерганосьбітаў

Чаму спынілася пашырэнне Еўразіязу

- На Вашую думку, ці была б цяпер карыснай нейкай публічнай дэкларацыя з боку кіраўніцтва Еўразіязу, што ў будучыні краіны "Ўходнія партнёрства" могуць далучыцца да ЕЗ, калі выканана ўсё гэта неабходныя ўмовы?

- Я не думаю, што трэба рабіць такую дэкларацыю, бо гэта ў любым выпадку мае на ўвазе, што перспектывы сяброўства заўсёды адкрытыя для тых краінаў, якія а) адпавядаюць патрабаванням, і б) атрымаюць згоду цяперашніх сяброў гэтых арганізацый. Але ў абедзвюх структурах - NATO і ЕЗ - цяпер ёсьць адчуванне, што некаторыя краіны, якія да іх далучыліся, не вельмі сур'ёзна ставяцца да сваіх абавязкаў.

Пашырэнне ЕЗ ці NATO павінна спрыяць не толькі тым, хто далучаецца, але і самім гэтым структурам. А цяпер гэта не заўсёды так, асабліва ў Еўразіязе. Некаторыя з новых краін не спраўляюцца з такімі праблемамі як карупцыя, з эканамічнымі праблемамі, з пытаннямі палітычнай трансфармацыі. Яны шмат абыялі, але не робяць.

У Еўразіязе для далучэння новых краін трэба праводзіць рэферэндум у шэрагу цяперашніх краін-чальцоў - напрыклад, у Францыі. А паколькі нездадавленасць некаторымі цяпер высокая, дык у найбліжэйшай перспектыве я не бачу магчымасці, каб да Еўразіязу далучылася нейкай новай краіні.

Як вярнуць Крым Украіне

- Ці бачыце вы рэалістычныя сценары па вяртанні Крыма ў склад Украіны?

- Гэта добрас пытанне, бо шмат хто кажа: "Санкцыя супраць Расеі не маюць сэнсу, бо санкцыі не выганіш Расею з Крыма". Можа быць. Можа быць, Расея скажа: "Мы бу-

дымкі дырэктор Нямецкай федэральнай акадэміі ў палітыцы бяспекі: Карл-Гайнц Камп,

быльда Трампа "Амерыка найперш" і яго настойванне на большым фінансаванні абарончых выдаткаў з боку саюзникаў па NATO можа падтүрнуць Еўропу да большай інтэграцыі?

- Спадар Трамп мае рацю, калі настойвае на двух практыках ад ВУП кожнай краіны на абарону. Еўрапейцы павінны рабіць больш для ўласнай абароны - не таму, што так кака Трамп, а таму што яны занядбалі ўласную абарону. І яны ўжо павышаюць на гэта выдаткі, у тым ліку так рабіць Германія.

Мы бачым, што Еўропе давядзеца больш рабіць самой, бо курс ЗША яны не толькі праз презідэнта, але і таму, што ўся краіна выглядае падзеленай. Злучаныя Штаты шмат гадоў будуть занятыя сабой і сваімі праблемамі, шукаючы свайго шляху.

Калі ЗША ўжо не будуть адигрывати старую ролю лідара свабоднага Захаду, дык еўрапейцам трэба ўзмацніцца. Калі гэлага не робяць Злучаныя Штаты і не робіт падзеленай. Гэта нармальная, але нам патрэбны гэты час і энергія з абеддвух бакоў для нашмат важнейшых праблемаў - для тых рэчаў, якія мы абмяркуюваем на гэтай канферэнцыі: Расея, Азія, тэрарызм.

- Некаторыя эксперыты кажуць, што пасля выхаду Брытаніі з Еўразіяза гэта не толькі "паўночным краінам" у ЕЗ будзе цяжэй праводзіць больш дысыплінаваную фінансавую і эканамічную палітыку, бо зменіца расклад галасоў. Вы бачыце такое наступства?

- Гэта мас быць прадметам перамоваў. Шмат роцай у ЕЗ і ў NATO адбываеца палітычныя шляхі - гэта значыць не падлікам галасоў, але паводле ўпльыву краінаў. А гэта залежыць і ад актыўнасці краіны. Напрыклад, Швецыя і Фінляндия не ўваходзяць у NATO. Але паколькі яны так актыўна ўдзельнічаюць у спраўах альянса, яны цяпер вельмі блізкія паводле статусу да чальцоў NATO. Яны ўдзельнічаюць у прынцыпах альянса і тэарэтычна ўзялішчэнні і ў ўсіх асноўных вучэннях.

Ці трэба нам новая ідэя? Я думаю, што мы ўжо маем адну - трэба забыцца пра ідэю незалежнай еўрапейскай абарончай палітыкі. Гэлага пасложнейшы і падхіліе ці спрабуе падхіліе некаторыя рэчы, але менавіта Еўразіяз утрымлівае санкцыі супраць Расеі, забыцца палітыкай добрауседства, энергетычнай бяспекай, у тым ліку ўкраінскай, і траціць на гэта да халеры грошей.

Ці трэба нам новая ідэя? Я думаю, што мы ўжо маем адну - трэба забыцца пра ідэю незалежнай еўрапейскай абарончай палітыкі. Гэлага пасложнейшы і падхіліе ці спрабуе падхіліе некаторыя рэчы, але менавіта Еўразіяз утрымлівае санкцыі супраць Расеі, забыцца палітыкай добрауседства, энергетычнай бяспекай, у тым ліку ўкраінскай, і траціць на гэта да халеры грошей.

Калі Еўразіяз абраўся агульную абарончую палітыку, дык гаворка ідзе пра закупкі і больш прагматычную інтэграцыю. Напрыклад, Германія і Нідэрланды, ці Германія і Чехія арганізуць сілы ўзаемнай падтрымкі. Гэта дробныя крокі, яны маглі бы адбывацца і хутчэй, але я не думаю, што нам трэба "вялікія ідэі".

Германія і Еўропа пасля Брэксіту

- Ці памяняеца роля Германіі ў Еўразіязе ў суязі з Брэксітом?

- Мне здаецца, што Германія ўжо змяніла свою ролю ў міжнароднай палітыцы ад 2014 года, яшчэ задоўгага да Брэксіту. Яна плаўцала быць

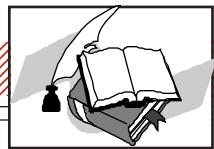
больш актыўнай як у вайсковым сэнсе, гэта пасля ролю, больш адпаведную як эканамічнай і палітычнай вазе. Гэтае адбяненне не ўспрыняло надта сур'ёзна, але гэта адбылося. Ад 2014 года Германія - гэта галоўная сіла ўнутры Еўразіяза, якая адказвае за санкцыі супраць Расеі.

У той жа час Германія пастаўляе зброю курдам у Іраку, а гэта агромністая змена ў нямецкай палітыцы. Для гэтага спатрэбіўся фактычны пераход Канстытуцыі.

Што тычицца Брэксіту, дык на маю думку, галоўная проблема ад яго ўтым, што столькі шмат палітычнай энергіі і з брытанскага боку, і з боку ЕЗ будзе выкарыстоўвача, так бы мовіць, для перамоваў аб разводзе. Гэта нармальная, але нам патрэбны гэты час і энергія з абеддвух бакоў для нашмат важнейшых праблемаў - для тых рэчаў, якія мы абмяркуюваем на гэтай канферэнцыі: Расея, Азія, тэрарызм.

- Некаторыя эксперыты кажуць, што пасля выхаду Брытаніі з Еўразіяза гэта не толькі "паўночным краінам" у ЕЗ будзе цяжэй праводзіць больш дысыплінаваную фінансавую і эканамічную палітыку, бо зменіца расклад галасоў. Вы бачыце такое наступства?

- Гэта мас быць прадметам перамоваў. Шмат роцай у ЕЗ і ў NATO адбываеца палітычныя шляхі - гэта значыць не падлікам галасоў, але паводле ўпльыву краінаў. А гэта залежыць і ад актыўнасці краіны. Напрыклад, Швецыя і Фінляндия не ўваходзяць у NATO. Але паколькі яны так актыўна ўдзельнічаюць у спраўах альянса, яны цяпер вельмі блізкія паводле статусу да чальцоў NATO. Яны ўдзельнічаюць у прынцыпах альянса, але менавіта Еўразіяз не адзі

На Сарафінавай гары

Аб Сарафінавай гары я даведалася з кнігі Наталлі Іллініч "Талька і яе ваколіцы".

Адметная гэтая гары тым, што ў 18-м стагоддзі тут быў пабудаваны касцёл св. Антонія. Фундуш на будаўніцтва касцёла і кляштара францысканцаў быў падпісаны 11.02. 1762. Фундатарамі з'яўляліся Казімір і Бенедыкта Янішэўскія. Касцёл праіснаваў да 1939 г., калі быў разбураны Саве-

тамі. Але не ўдалося знішчыць людскую памяць і веру ў Хрыста. На гэтым месцы штогод 13 чэрвня, у дзень смерці святога Антонія, працаўжае збираца масцовая шляхта, раскіданая цяпер па ўсім свеце.

Тут жа, побач з касцё-

лам, заходзяць вечны спачын роды Скіндарай, Сухоцкіх, Булгакаў, Гурскіх, Панятоўскіх, Хаткевічаў і іншых.

Сёлета пабывала на Сарафінавай гары і я. Уразіла колькасць людзей, не гледзечи на будні дзень і даждж. Людзі прыйшли і вельмі сталага веку,

і маленкія. Імша вялася на беларускай мове. А яшчэ ўразіла колькасць помнікаў з беларускамоўнымі эпітафіямі (надпісамі).

Але болей за ўсе цэшыць і захапляе тое, як людзі берагуць і помніць свае карані.

Тацяна Барэль.

**Установа "Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры"
Установа культуры "Музей гісторыі горада Магілёва"**

Грамадскае аб'яднанне

"Рэспубліканскі фонд імя братоў Гарэцкіх"

Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі

23 чэрвня 2017 года ў рамках юбілейных XXV Міжнародных Гарэцкіх чытанняў "Максім і Гаўрыла Гарэцкія. Жыццё і творчасць", прысвечаных літаратурна-мастацкай і навуковай дзейнасці братоў Гарэцкіх (у сувязі з абавязчэннем 2017 года Годам навукі) Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры сумесна з Музеем гісторыі горада Магілёва праводзіць круглы стол, прысвечаны пытанням музеяфікацыі літаратурных мясцін.

Круглы стол адбудзеца 23 чэрвня 2017 года ў 15.00 у Музеі гісторыі горада Магілёва (г. Магілёў, вул. Ленінская, 1А).

У працы круглага стала прымуць удзел прадстаўнікі аргкамітета канферэнцыі "Гарэцкія чытанні", Магілёўскага абласнога выканаўчага камітэта, Мсціслаўскага раённага выканаўчага камітэта, Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры, Музея гісторыі горада Магілёва, Мсціслаўскага раённага гісторычна-краязнаўчага музея і іншіх.

**Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа пропануе:
музейны праект**

"Летнія канікулы ў Доме Коласа"

Лета - час актыўнага адпачынку, познання навакольнага свету, дзіўных адкрыццяў. Куды пайсці на КАНИКУЛАХ, калі не трэба рыхтаваць урокі і хадзіць на заняткі? Выбар велізарны, і адна з магчымасцяў - пайсці ў МУЗЕЙ! Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа гатовы гасцініць свае дверы перад дапытлівай дзяятвой. Безумоўна, актыўны адпачынак летам - самае галоўнае. Але мы пропануем, гуляючы і адпачываючы, зрабіць для сябе маленкія адкрыцці. Культурна-адукатыўная праграма "Летнія канікулы ў Доме Коласа" ўключае экспкурсіі, віктарыны, майстар-класы, выстаўкі.

Мы ўпэўнены, што, пабываўшы ў нашым музее летам, дзеці скажуць: "МУЗЕЙ - ГЭТА ЦІКАВА!".

Кожт уваходнага билета для школьнікаў - 1 руб.

Экскурсійнае абслугоўванне - 2 руб., 20 кап.

Выязны інтэрактыўны занятак - 2 руб.

Музейны занятак - 2 руб., 70 кап.

Папярэдні запис абавязковы!

Адрас музея: 220012, г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5;

Афіцыйны сайт музея: www.yakubkolas.by

E-mail: muzeykolas@yandex.ru

Будзем рады бачыць вас у гасцінным Доме Якуба Коласа!

ТБМ звяртаецца па дапамогу

Таварыства беларускай мовы вымушана зноў звярнуцца да сяброў арганізацыі і прыхільнікаў роднай мовы з просьбай падтрымка ў арганізацыю сваім ахвяраванням у сувязі з павелічэннем з красавіка 2017 г. аренданай платы за менскі оффіс (складае каля 2000 BYN) і неабходнасці фінансавай падтрымкі нашай газеты "Наша слова" (частка накладу якой распаштоваецца ўсімі).

Таварыства рыхтуюца да чарговага з'езду, які пройдзе 29 кастрычніка. Каб правесці яго, таксама трэба немалыя гроши.

У менскім оффісе ладзіцца курсы мовы "ПраMова", пераклад заканадаўства на беларускую, штогадовая Агульнацыйная дыктоўка па-беларуску, выставы і презентациі, курсы па беларускай мове і гісторыі Беларусі для школьнікаў, лекцыі пра гісторыю Беларусі, курсы замежных моваў праз беларускую. ТБМ рэгулярна звяртаецца да ўладаў і дамагаеца называў вуліц у гонар беларускіх дзеячоў, ладзіць кампанію па стварэнні Нацыянальнага ўніверсітэта з беларускай мовай навучання і многае іншае.

Пералічыць унёскі і ахвяраванні можна праз сістэму разліку "Расчет" (APPI) і iPay (інструкцыя тут <http://tbtm-mova.by/pubs103.html>). Памеры ўнёскі можна паглядзець па спасылцы [http://tbtm-mova/by/interesting9.html](http://tbtm-mova.by/interesting9.html).

Таксама грошовыя сродкі можна прыносіць у оффіс ТБМ на Румянцава, 13 штодня (акрамя суботы і недзелі) з 15.00 да 19.00, альбо пералічыць УВАГА! да 04.07.2017 г. на раахунак ТБМ - УНП ГА "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" 100129705, р/р 3015741233011 у Аддзяленні № 539 па Менску і Менскай вобласці ААТ "Белінвестбанка", код 739.

Ад 04.07.2017 г. стары нумар раахунка дзейнічаць не будзе, сродкі можна будзе пераводзіць на новы нумар раахунка УНП ГА "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" 100129705, р/р BY84BLBB30150100129705001001, код банка BLBBBY2X.

Спісы ахвярадаўцаў (з іх згоды) рэгулярна друкуюцца ў "НС", змяшчаюцца на партале ТБМ.

УВАГА! Зменена размяшчэнне месцазнаходжання ў сістэме APPI і новыя нумары раахункаў з 4 ліпеня.

Міжнародныя навукова-практычныя канферэнцыі XXV Гарэцкія чытанні

"МАКСІМ і ГАЎРЫЛА ГАРЭЦКІЯ. ЖЫЦЦЁ і ТВОРЧАСЦЬ"

22 чэрвня 2017 г. у 10.00 у Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры адбудзеца штогадовая Міжнародная навукова-практычная канферэнцыя - XXV Гарэцкія чытанні "Максім і Гаўрыла Гарэцкія. Жыццё і творчасць". Сёлетняя канферэнцыі прысвечаны літаратурна-мастацкай і навуковай дзейнасці братоў Гарэцкіх (у сувязі з абавязчэннем 2017 года Годам навукі).

Месца правядзення: Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры (вул. М. Багдановіча, 13).

Кантактныя тэлефоны: 334-86-22. Электронная пошта: bellitmuseum@tut.by

Калі за адраджэнне мовы, чытай, спадарства, "Наша слова"!

Шаноўныя сябры, заканчваеца падпіска на другое паўгодзе 2017 года. У каталогу інфармацыя пра газету знаходзіцца на стр. 67. Цэна змянілася нязначна. У 2017 годзе мы працягваем выхадціць на вясмы палосах. Газета мае добры рэдакцыйны партфель і плануе для друку тэксты самых розных матэрыялаў, з рознымі поглядамі і падыходамі, у тым ліку і адрознымі ад пазыцыі рэдакціі. Мы будзем працягваць друк мовазнайчых і гістарычных матэрыялаў у выкладанні тых аўтараў, якіх вы не знайдзецце на старонках іншых выданняў. Мы не стараемся навязваць чытчу сваю думку ці погляды, а падаём паведамленні і меркаванні саміх чытачоў. Чытайце, даведайцеся, думайце. Будзьце з намі, і вы будзецце з усёй Беларуссю.

РП - 1

Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету часопіс **63865**

індэкс выдання

НАША СЛОВА

(назва выдання)

Колькасць камплектаў

1

На 2017 год па месяцах:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

Куды

(адрас)

(паштовы індэкс)

ДАСТАВАЧНАЯ КАРТАЧКА

на газету часопіс

індэкс выдання

НАША СЛОВА

(назва выдання)

Кошт

падпіскі

пераадрасоўкі

руб.

Колькасць камплектаў

1

На 2017 год па месяцах:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

Куды

(адрас)

(паштовы індэкс)

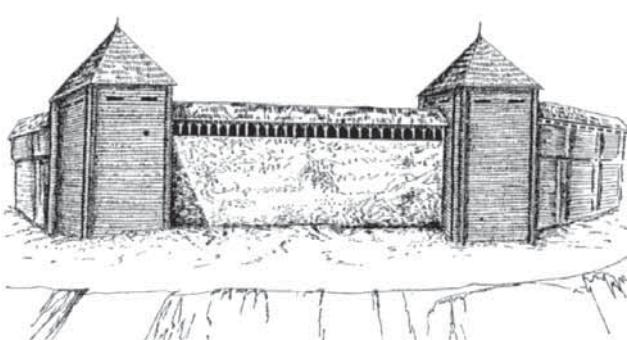
(Працяг. Пачатак у папярэдніх нумарах.)

2. Славянская каланізацыя. Гарадзенскае княства

У IX-X стст. суседзямі прыбалтыскіх народаў сталі славяне, як заходнія, так і ўсходнія. Актыўную ролю ў славянізациі Прывалтыкі адыграў ноўгарадскі, а потым кіеўскі князь Яраслаў Мудры. Каля 1030 г. ён далучыў да Кіеўскай Русі частку земляў паўднёвай чудзі (эсту) і заснаваў тут сваю калонію, горад Юр'еў (цяпер Тарту). Таксама ён ажыццяў паход супраць язвігай і ў 1044 г., калі вершыцы летапісу, заснаваў горад Наваградак. Гандлёвы шлях па Заходнім Дзвіне кантралявалі полацкія князі, якія заснавалі тут два васальныя княства Герцыкі і Кукеўскі, а пазней, у басейне Нёмана Крывічгорад - будучую Вільню. З поўдня ў басейн Нёмана прыйшлі дрыгавічы і вальняне. Як сведчаць археолагі, у канцы X - пачатку XI стст. славяне ў Верхнім Панемонні заснавалі чатыры вялікія гарады: Гарадню, Услонім (Слонім), Ваўкавыск і Наваградак. У XII ст. тут узікае новае Гарадзенскае княства, якое карыстаецца падтрымкай кіеўскіх князей. Першым самастойным гарадзенскім князем быў Усевалодка (1116-1141), які ў 1127 г. браў удзел разам з кіеўскімі князімі ў паходзе на Палацк. Сталіцай новай дзяржавы стаў славянскі горад, які атрымаў назыву *Горадень*, ці *Гарадня* (сучаснае Гродна). Спачатку гэта быў драўляны дзядзінец, з XII ст. узікае пасад, а пад 1128 г. у летапісе Гарадню ўжо называюць горадам. Неўзабаве яна стала цэнтрам удзельнага княства.

Акрамя драўлянага, у Гарадні вядзенца і мураванага будаўніцтва. У цэнтры дзядзінца ў другой палове XII ст. будуецца мураваная царква, якую цяпір называюць Ніжній. Рэшткі яе муроў выяўлены падчас археалагічных пошукаў у 30-я - 40-я гг. XX ст. Пазней быў збудаваны і іншыя храмы, княжацкі палац (хорам) і мураваныя абарончыя збудаванні на гарадзенскім дзядзінцы. З іх да нашага часу дайшала славутая Барысаглебская (Каложская) царква XII ст.

Вельмі вялікую ўвагу гарадзенскія дойліды надавалі ўпрыгожанню фасадаў. Вонкавая паверхня муроў Ніжніх царкви з чырвонай плінфы аздоблена ў мураванымі шліфаванымі камянімі, паліванымі

Сцены гарадзенскага дзядзінца, XII ст. Сучасная рэканструкцыя.

пліткамі і керамічнымі чашамі. Асабліва старанна падабраны гранітны або гнейсовы валунны розных колераў і адценняў - ад шэравата ружовых да чырвонавата фіялетавых. З першага погляду размешчаныя нібыта хаатычна, яны ў супрацьнасці старанна падабраныя паводле

Балцкая землі перед прыходам крыжакоў.

колеру, формы і велічыні. Аздоба ў выглядзе крыжоў ці ромбоваў з паліваных керамічных плітак зялёнага і кафычневага колору.

Спалучэнне чырвонага фону цаглянай муроўкі з рознакаляровымі керамічнымі пліткамі і паліраванымі камянімі шматлікіх адценняў надавала будынкам храмаў і княжацкага палаца асаблівую прыгажосць. Такая сістэма аздобы фасадаў, упершыню распрацаваная гарадзенскімі дойлідамі, стала адной з адметных рысаў самастойнай архітэктурнай школы, што склалася ў Гарадзенскім княстве.

Акрамя Гарадні, гарадзенскія майстры, відаць, стаўлі збудаванні і ў іншых гарадах княства. Археолагі знойдзены рэшткі недабудаванага храма XII ст. у Ваўкавыску. Зроблены толькі падмурак базніцы, якам мелася быць з шасцю слупамі і трывомі апсідамі. Каля падмурака знойдзена шмат вялікіх гранітных камяніёў са мага рознага колеру і адценняў з адпіраванымі паверхняй.

Зроблены толькі падмурак базніцы, якам мелася быць з шасцю слупамі і трывомі апсідамі. Каля падмурака знойдзена шмат вялікіх гранітных камяніёў са мага рознага колеру і адценняў з адпіраванымі паверхняй. Будаўнікі, відаць, меркавалі аздобіць камянімі фасады храма накшталт Каложскай, або Ніжній, царквы. Чаму будоўля быў раптоўна спынена, можна толькі здагадвацца.

Гарадзенскія майстры будавалі не толькі базніцы. Яны паставілі мураваны княскі палац, рэшткі якога захаваліся на Замкавай гары ў Гарадні.

Гісторыя сярэднявечнай Еўропы (V - XV стагоддзі)

эсту з поўпачам а сам ударыў па іх з поўдня. Такім чынам была захоплена і зямля эсту. Актыўныя супраціў крыжансцам аказалі курсы. У 1210 г. караблі курсаў напалі на караблі крыжансцоў і разбілі іх у марской бітве, потым яны пайшлі на Рыгу, але захапіць моцную цвердзь не здолелі. Доўга ваявалі з крыжансцамі і зямгалы. У 1228 г. яны разам з курсамі зноў напалі на Рыгу, але зноў безвынікова. У 1236 г. у Рыгу прыпылі атрады новых крыжансцоў-крыжакоў, якія напалі на жмудзінай. Аднак тыя ў ваколіцах Шаўляя ноччу атакавалі крыжацкі лагер і знішчылі заваёўнікаў. Пасля гэтай паразы Орден мечаносцаў быў ліквідаваны, а яго рэшткі пад назовам Лівонскі орден сталі васаламі іншага, Тэўтонскага ордэна. У 1242 г. войскі Ноўгварда разбілі лівонцаў на Чуд-

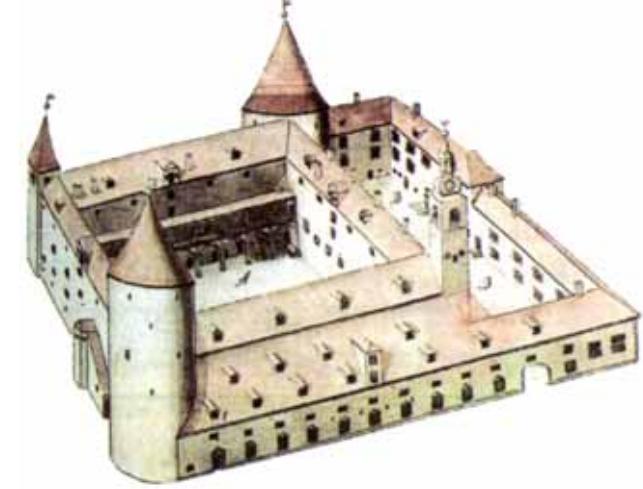
лейман павінен быў са сваім канём і ўласнай зброяй ісці ў вайсковыя паходы разам з крыжакамі. Біскупы не мелі свайго войска, і таму ўсю свою зямлю на васальных умовах яны раздавалі рыцарам, якія збралі падаткі і судзілі мясцовых сялян. На загад біскупа рыцары са сваімі атрадамі павінны былі ісці на вайну.

4. Тэўтонскі орден у XIII ст.

Вытокі ордэна сягаюць у 1129 г., калі ў Ерусаліме ўзікілі шпіталь і капліца пры ім у гонар св. Панны Марыі. Паступова ва ўсіх гэтага шпітала ўзікіла рыцарскае аб'яднанне, якое ў 1190 г., падчас аблогі крыжансцамі горада Акры з дапамогай швабскага князя Фрыдрыха II стварыла новы, Тэўтонскі (або Німецкі), орден. Неўзабаве Рымскі Папа

Рыцары XII ст. (выяваваныя рэканструкцыя).

Замак Лівонскага ордэна ў Рызе. Мал. I. Броміц.

новыя крыжацкі Орден мечаносцаў началяе з магістром. Захапіўшы землі ліваў, Альберт з крыжансцамі напаў на селаў і аблажкі ў іх галоўную цвердзь Селілі. Пасля доўгай абароны селы здаліся і паабяцалі хрысціцца і плаціць падаткі. Потым настала чарага і латталаў. Крыжансцоцы напалі і на палація калоніі, спачатку на Кукеўскі, а потым - на Герцыкі. Князь Кукеўскія Вячка спачатку разбіў крыжансцоў, а потым са сваімі людзьмі адступіў у зямлю эсту ў горад Юр'еў. Там ён герайчна загінуў пры абароне горада. У 1209 г. крыжансцоцы захапілі і Герцыкі, забраўшы сабе землі і гэтага княства. Пасля доўгага супраціву ў 1214 г. латталаў здаліся. Тады Альберт дамовіўся з каралём Даніі, каб той напаў на суседніх

скім возерамі і спынілі іх наступу ў свае земні. Знішчылі курсы на аснове статутаў ордэнаў іншіх і тампліераў. Сябры новага ордэна наслілі белую рэзузу з чорным крыжам. Новых сяброў у ордэн бралі толькі з німецкай шляхты даўняга роду.

У 1192 г. Папа Цэлесін III і германскі імператор Генрых VI канчатковая зацвердзілі орден, які ў якасці духоўных патронатаў абраў панну Марыю і св. Юрыя. Орден меў права валодаць усімі землямі, якія здабудзе ў ніверных. Першым магістром Ордэна стаў Генрых Вальпот. Орден складаўся з трох катэгорый сяброў: рыцараў-шляхціцаў, апранутых у чорную туніку і белы плащ з чорным крыжам на левым плачы; святараў-ксяндзоў, якія даглядалі хворых, вялі набажэнствы і былі капеланамі ў войску, і службовых братоў, якія наслілі шэрсы плащы з выявай "паўкрыжа" (у выглядзе літары Т). Службовыя браты былі збраяносцамі рыцараў-шляхціцаў, апранутых у чорную туніку і белы плащ з чорным крыжам на левым плачы; святараў-ксяндзоў, якія даглядалі хворых, вялі набажэнствы і былі капеланамі ў войску, і службовых братоў, якія наслілі шэрсы плащы з выявай "паўкрыжа" (у выглядзе літары Т). Службовыя браты былі збраяносцамі рыцараў-шляхціцаў, апранутых у чорную туніку і белы плащ з чорным крыжам на левым плачы; святараў-ксяндзоў, якія даглядалі хворых, вялі набажэнствы і былі капеланамі ў войску, і службовых братоў, якія наслілі шэрсы плащы з выявай "паўкрыжа" (у выглядзе літары Т). Службовыя браты былі збраяносцамі рыцараў-шляхціцаў, апранутых у чорную туніку і белы плащ з чорным крыжам на левым плачы; святараў-ксяндзоў, якія даглядалі хворых, вялі набажэнствы і былі капеланамі ў войску, і службовых братоў, якія наслілі шэрсы плащы з выявай "паўкрыжа" (у выглядзе літары Т). Службовыя браты былі збраяносцамі рыцараў-шляхціцаў, апранутых у чорную туніку і белы плащ з чорным крыжам на левым плачы; святараў-ксяндзоў, якія даглядалі хворых, вялі набажэнствы і былі капеланамі ў войску, і службовых братоў, якія наслілі шэрсы плащы з выявай "паўкрыжа" (у выглядзе літары Т). Службовыя браты былі збраяносцамі рыцараў-шляхціцаў, апранутых у чорную туніку і белы плащ з чорным крыжам на левым плачы; святараў-ксяндзоў, якія даглядалі хворых, вялі набажэнствы і былі капеланамі ў войску, і службовых братоў, якія наслілі шэрсы плащы з выявай "паўкрыжа" (у выглядзе літары Т). Службовыя браты былі збраяносцамі рыцараў-шляхціцаў, апранутых у чорную туніку і белы плащ з чорным крыжам на левым плачы; святараў-ксяндзоў, якія даглядалі хворых, вялі набажэнствы і былі капеланамі ў войску, і службовых братоў, якія наслілі шэрсы плащы з выявай "паўкрыжа" (у выглядзе літары Т). Службовыя браты былі збраяносцамі рыцараў-шляхціцаў, апранутых у чорную туніку і белы плащ з чорным крыжам на левым плачы; святараў-ксяндзоў, якія даглядалі хворых, вялі набажэнствы і былі капеланамі ў войску, і службовых братоў, якія наслілі шэрсы плащы з выявай "паўкрыжа" (у выглядзе літары Т). Службовыя браты былі збраяносцамі рыцараў-шляхціцаў, апранутых у чорную туніку і белы плащ з чорным крыжам на левым плачы; святараў-ксяндзоў, якія даглядалі хворых, вялі набажэнствы і былі капеланамі ў войску, і службовых братоў, якія наслілі шэрсы плащы з выявай "паўкрыжа" (у выглядзе літары Т). Службовыя браты былі збраяносцамі рыцараў-шляхціцаў, апранутых у чорную туніку і белы плащ з чорным крыжам на левым плачы; святараў-ксяндзоў, якія даглядалі хворых, вялі набажэнствы і былі капеланамі ў войску, і службовых братоў, якія наслілі шэрсы плащы з выявай "паўкрыжа" (у выглядзе літары Т). Службовыя браты былі збраяносцамі рыцараў-шляхціцаў, апранутых у чорную туніку і белы плащ з чорным крыжам на левым плачы; святараў-ксяндзоў, якія даглядалі хворых, вялі набажэнствы і былі капеланамі ў войску, і службовых братоў, якія наслілі шэрсы плащы з выявай "паўкрыжа" (у выглядзе літары Т). Службовыя браты былі збраяносцамі рыцараў-шляхціцаў, апранутых у чорную туніку і белы плащ з чорным крыжам на левым плачы; святараў-ксяндзоў, якія даглядалі хворых, вялі набажэнствы і былі капеланамі ў войску, і службовых братоў, якія наслілі шэрсы плащы з выявай "паўкрыжа" (у выглядзе літары Т). Службовыя браты былі збраяносцамі рыцараў-шляхціцаў, апранутых у чорную туніку і белы плащ з чорным крыжам на левым плачы; святараў-ксяндзоў, якія даглядалі хворых, вялі набажэнствы і былі капеланамі ў войску, і службовых братоў, якія наслілі шэрсы плащы з выявай "паўкрыжа" (у выглядзе літары Т). Службовыя браты былі збраяносцамі рыцараў-шляхціцаў, апранутых у чорную туніку і белы плащ з чорным крыжам на левым плачы; святараў-ксяндзоў, якія даглядалі хворых, вялі набажэнствы і былі капеланамі ў войску, і службовых братоў, якія наслілі шэрсы плащы з выявай "паўкрыжа" (у выглядзе літары Т). Службовыя браты былі збраяносцамі рыцараў-шляхціцаў, апранутых у чорную туніку і белы плащ з чорным крыжам на левым плачы; святараў-ксяндзоў, якія даглядалі хворых, вялі набажэнствы і былі капеланамі ў войску, і службовых братоў, якія наслілі шэрсы плащы з выявай "паўкрыжа" (у выглядзе літары Т). Службовыя браты былі збраяносцамі рыцараў-шляхціцаў, апранутых у чорную туніку і белы плащ з чорным крыжам на левым плачы; святараў-ксяндзоў, якія даглядалі хворых, вялі набажэнствы і былі капеланамі ў войску, і службовых братоў, якія наслілі шэрсы плащы з выявай "паўкрыжа" (у выглядзе літары Т). Службовыя браты былі збраяносцамі рыцараў-шляхціцаў, апранутых у чорную туніку і белы плащ з чорным крыжам на левым плачы; святараў-ксяндзоў, якія даглядалі хворых, вялі набажэнствы і былі капеланамі ў войску, і службовых братоў, якія наслілі шэрсы плащы з выявай "паўкрыжа" (у выглядзе літары Т). Службовыя браты былі збраяносцамі рыцараў-шляхціцаў, апранутых у чорную туніку і белы плащ з чорным крыжам на левым плачы; святараў-ксяндзоў, якія даглядалі хворых, вялі набажэнствы і былі капеланамі ў войску, і службовых братоў, якія насл

Ніколі не мацюкаліся славянцы*

Інквізіція ў роўнай ступені адпраўляла на дыбу і касцёр няверніка ў Бога, засумнявалага ў існасці біблейскіх палаажній, папскіх вердыктаў і... лаяншчыку. Зыходзіць лаянка ад таго, чё імі ніхто не называе на вуліцы, тым болей у хаце, бо страшыца граху, ідзе яна ад нячысіка (імя на *Д, Ч*).

Хто б не данёс інквізітарам на вымавілага лаянкаве слова - з першага сігналу лаяншчыку ў катоўню, на эшафот. Нароўні з самім нявернікамі і лаяншчыка.

Боль і страх було вучачу. Найрэдкіх узбіскай лаянкі ў Еўропе не стала. На стадодзі.

Ніколі не мацюкаліся славянцы. У беларусаў і палякаў, украінцаў да расійскай акупацыі 1795 года самай вялікай лаянкай былі *курва* і *халера*, то бок прадажная дзеўка і хвароба.

Палякі і цяпер практична не мацюкаюцца, славакі, чехі, славенцы, сербы наогул не мацюкаюцца.

Этрускі, скандынавы, кельты славянцы, балты, раманцы, германцы здавенна не ведалі матай. Англічанам Вялікабрытаніі і ЗША матаўскія слова прынеслі эмігранты з Венгрыі, Расіі (*В. Бутлер "Происхождение жаргонов в США", Нью-Йорк, 1981*).

Славянцы-язычнікі не мацюкаліся. У старожытнай Кіеўскай Русі і ВКЛ ніхто не лаяўся. Не ўмелі, для іх дзікунствам было абліваць некага слоўнымі памяямі, асабліва бацькоў. Суцэль чулася мациршчына ў Москві, якая акурат і не была Руссю (*Арчём Дзянікін "Секретные исследования", №16, 2007*), наогул не лічылася славянскай дзяржавай у тагачасі і шмат пасля.

У Москві дакументаў (царскіх указаў, думскіх распаряджэнняў) пра забарону мацикі і пра мацикі вялізанае мнозства, у ВКЛ і Рэчы Паспалітай - ніводнага.

У 1480 годзе князь Васіль III закандаўча патрабаваў ад маскавітаў перастаць лаянца. Іван Грозны змушаваў люд маскавіцкі "непотребной лаено не браницца...". Цар Аляксей Міхайлавіч в ўказе 1648 года гразіў лаяншчыкам жорсткаю караю.

Мноства рэк, узгоркаў, гаёў, палеткаў, паселішчаў у маскоўцаў называліся на *П, Б, Х, Е, Ё, Ч, Д*. Толькі ў канцы XVIII стадодзі ўказам Кацярыны Вялікай большасць, калі не ўсе, непрыстойных лаянковых называў нарэшце былі замененыя. У тым ліку тысячы тапонімаў, гідронімаў.

Такое сарамоцце, прыніжаны стан этыкі і культуры народа дакастрычнікі рускія, а пасля савецкія гісторыкі выкрутліва называлі адказам простага народа на манголататарскае панаванне. Знайшли прыстойную адчэпку. Татарын захопілі дзяўчыну/жанчыну,

казаў, што ён яе "эбле", то бок жэніца на ёй; яго слова месцічы перакруцілі ў лаяншчыну. Жанчын у вярхаконных і юртавых народах заўжды маля, не вытрымлівалі таўкатні і пераездай, мужчынам за гонар мець жонкою іншаплямёнку, асабліва блакітнавокую блянку. Даўнейшыя і цяперашнія расеіцы звычаёвае бытавое слова "эбле" ("жэніща"), забрэз јонкі, з'інчылі, абошлілі: ага, заваёўнік гвалціць бабу, уступае ў сексадносіны сам ці аддае яе для гэтага такім жа.

Татары Казані (булагры) былі пад Ардою, як і Москвія. Нікіх матагу самі не спадзілі, чужых не перанялі, нічога лаянкавага не засвоілі ад сумесі фіна-ўгорскіх і цюрскіх плямёнаў. Арда мантола-татарская далучала да сябе, па праву єднасці аўядноўвала кроўныя народы - мардву, эрзя, мокшу, мураму, чудзь, меру, моксу, пермаў, мяшчэру. Злучала ў цэльнную дзяржаву не толькі фінаў Разані, Москві і Суздаля, дасягнула фіна-ўгорскіх народаў, што ад Ваалама і Волгі рассяліліся да Ўгоршчыны (Венгрыі).

Нечувана "бессардечная" Арда (сцвярджалі потым навукоўцы Расіі і СССР) штодня таптала звычаі і захоплены маскавіцкі народ. Не ўзгадвалі, што Москвія толькі плаціла падатак і выстаўляла войска для арміі Арды. Москвія фактычна каланізаванай не была. Па ёй раз'язджалі рэдкія зборшчыкі - дык не татары, а самі маскоўцы, кшталту дружынікаў Аляксандра Неўскага.

Тэорыя дакастрычніцкіх рускіх і савецкіх гісторыкі - маскавіты перанялі мат у мангола-татараў - выдумка. Калі не панізіць, дык хоць як апраўдаць размножаванне цяперашніх рускіх. У мове цюркаў і манголаў дасёння мацикую здаўным дайно плоймы.

Як да 1795 года дзяржаўнага прыгоннага права ў ВКЛ, на Украіне фактычна не было, так не існавала практична матаўства.

Экспедыцыі славутага савецкага акаадэміка Валянціна Яніна двойчы выкопвалі берасцяныя граматы з шматлікімі матамі пад Ноўгарадам Вялікім, ад татаршчыны і фінаў горадам далёкім і чужым, напаўзалежным ад ВКЛ, поўнасцю незалежным ад Скандынавіі, тым болей ад малазнайчай Москвії. Калі сябраваў Ноўгарад з некім, дык з білзкім Пскоўм, Рыгай, Полацкам.

Ноўгарадскія граматы нашмат старожытнейшыя за прыходы ардынаў у Суздаљскіе і Москвіскіе княства. Пісалі тэксты на граматах тамашніх фіны-саамы (чудзь, мокса, весь, мурама), заснавальнікі Москвії, гаспадары земляў маскоўскіх, лаянка і мова ў іх не пазычаныя, свойскія. На выкапаных з-пад паселішчаў біростах лаянкі процьма. Што, татары на іх мацикі пісалі? На стадодзі раней прыехалі, напісалі маты на бяросце і лоўка закапалі ў даўнія земляныя пласти?

Тымі самымі рускімі матамі лаеща яшчэ адзін народ

на свеце - венгры. Яны з Волгі пайшлі ў Цэнтральную Еўропу задоўга (на стадодзі) да Чынгісхана і Батыя. Іх летапісы, як маскавіцкі і наўгародскі, перапоўнены мациокамі. Аналагічнымі сэнсам, формаю

Калі венгры, эстонцы, фіны прызнаюць, што яны адзіні той фінскі этнас, то цяперашнія рускія (славянізаваныя кіеўскімі епіскапамі і папамі фінскія плямёны) наўсяляк адмаўляюцца. Вялікаросы ўсена-

тужна прыбываюцца да Кіеўскай Русі, ВКЛ, нават РП, з якімі шмат-шмат варажавалі і ваявали. Расейцы паўтара стадодзі плішчанца ў дакаваннях старэйшасці над малодшымі братамі - беларусамі, украінцамі. Хаця беларусы, украінцы старэйшыя за так званыя цяперашніх суздалыцаў, як Кіёў за Москву, мінімум на паўтысячагодзі.

Даследаванні рускай прафесуры (2000-2006) неавержна паказалі: генетычна на 80 працэнтаў цяперашнія рускія сходныя фінскому этнасу - венгры, мардва, комі, мокса, эстонцы, ханты, мансійцы. Тапонімы Перм - ад народа перм, Мурам - ад народа мурама, Разань - ад народа эрзя, Москва - ад народа мокши/моксы, галоўнага сельбішча ў мардўскім этнасе.

Племя Моксель дало назыву рацэ і паселішчу Моксу. У Кіеўскай Русі славянцы пераназвалі галоўнае паселішча мардоўшчыны болей дабравучна - Москва. Тоё ж тычнулася дзяржава/княстваў Эрзя (Разань), Пермія (Перм). У іхніх мовах і гаворках мацикую здаўным дайно плоймы.

Як да 1795 года дзяржаўнага прыгоннага права ў ВКЛ, на Украіне фактычна не было, так не існавала практична матаўства.

Калі ў асобных старожытных народах планеты мацикі - своеасаблівы водбліскі плоднасці, у рэдкія моманты - эмацыйная разрадка, то фінагры матаўнілі заўжды, для іх такое звычнасць. У фіна-ўгару, як ва ўсіх беднякоў, гэта адвечна праага вызывае звычайшыя дзяяціяў. У фіна-ўгару, якіх хоць як апраўдаць размножаванне цяперашніх рускіх. У мове цюркаў і манголаў дасёння мацикую здаўным дайно плоймы.

Сімптомы эвалюцыйнай недаразвітасці ў індывіду і племені найперш праяўляюцца ў канфліктах, спрэчкы. Абменаванаму і недарэчнаму тут воля, у словах, лаянцы. Мацикі абавязковы патрэбна паследнім аспекце.

Так малыя для выказу сілы і велічыні дзъмуща, крывіца, паказваюць член. Пузы працягінні, абражаны, і прыніжаюць гукам (бздзенем, слюною, мачою). Хочуць звысіцца найперш не спраўлююць, кулаком, бойкаю - абліван-

нем другога фізіялагічнымі адходамі.

Індаўрапейцам (этрускам, скандынавам, русінам, рускім, кельтам, германцам) для выказвання не патрабавалася лаянкае слова, малпавыя павадкі. Яны выхоўваліся ў іншым культурным і этычным асяроддзі. Гукаў ім хапала. У вялікалітоўцаў (беларусаў) найгоршым выказам незадаволі былі (паўторымся) слова

халера, трасца, курва.

Паступова народы ўшалопілі: мат разбирае аснову грамадства - мараль, духоўнасць. Як гарэлка. Мат, зароджаны на нейкім этапе чалавечага развіцця ў бедняка і слабага як абрата лепшага, багачага, праціўніка, для прыніжэння яго мачі і радні, мат білагічна адмоўніца індаеўрапейцу. Лаянка фізіялагічна разбешчвае дзяяцей, спараджвае экгібіцыйнізм, парнаграфію, гейства. Нішчыцы традыцыю племені, нацыі. Навошта вучыца ў школе, гімназіі, каб прыраўніцца да лепшых матэрыяльна і духоўна, а то і ўзвысіцца. Можна паслаць вышэйшага на хутар, аргументацыя і доказы другога да такіх-то мачіці на хутар, пра ніякую духоўнасць і развіццё ў юнельга гаварыць, з ім не варта перасякацца, тым болей сябраваць.

У ВКЛ не так даўно яшчэ за абаруз словам выклікалі на дуэль, білі поўху. Роўні. На лаянку парабка і слугі, як сцёб хвастом быдла (той жа каровы, каня), не звярталі ўвагі. Як на выпуск паветра немаўлём.

На планете Зямля научанне хоць чаму патрабуе старання і ведаў, вымогі і поту. Лаянчык абыходзіцца без усяго - ведаў, культуры, майстэрства. А павагі хоца, увагі патрабуе. Як папуас звяртае ўвагу на сябе пер'ямі і татуіроўкамі, так цяперашні пустадомны фінскі і мордоўскі, славянскі і германскі, келькі і раманскаў маладзен, духоўна недаразвіты тупак-акселерацік жадае выдзеліца завушніцамі, металам у носе і на носе, рваваю вонратко, нязвичайна афарбоўка валасоў.

Выраджаны манатонем працы, духоўнай пустаты, тэлевізійным сучасным павярхоніцтвам, бедным асяроддзем рабацягі і хлебароб крохыць па той жа сцяжыне, пачынае абыходзіцца мінімумам слов, прыгажосцю мовы фінскай і рускай, беларускай, украінскай нізводзіць да аднастайнасці... аднаго-троку слов. Лаянчыкі. Не заўважае млады і сталы ўбоства свайх лекскіх, не кеміць - яно выраджвае душу, гноіць цела, не дапускае плоднасці, не дас росту і ў чым. Як вонрагам свету і любой устаноўкі рэлігіі з'яўляюцца дэструктыўныя і псеўдэрэлігійныя культы, секты, так лаянка нішчыць душу, і пустошыць хутка. Па сіле дэструктыўнага паследніцца дзядзінства, народнай культуры народы, якіх нікога не байца.

Лаянчыкі. Не заўважае млады і сталы ўбоства свайх лекскіх, не кеміць - яно выраджвае душу, гноіць цела, не дапускае плоднасці, не дас росту і ў чым. Як вонрагам свету і любой устаноўкі рэлігіі з'яўляюцца дэструктыўныя і псеўдэрэлігійныя культы, секты, так лаянка нішчыць душу, і пустошыць хутка. Па сіле дэструктыўнага паследніцца дзядзінства, народнай культуры народы, якіх нікога не байца.

Лаянчыкі. Не заўважае млады і сталы ўбоства свайх лекскіх, не кеміць - яно выраджвае душу, гноіць цела, не дапускае плоднасці, не дас росту і ў чым. Як вонрагам свету і любой устаноўкі рэлігіі з'яўляюцца дэструктыўныя і псеўдэрэлігійныя культы, секты, так лаянка нішчыць душу, і пустошыць хутка. Па сіле дэструктыўнага паследніцца дзядзінства, народнай культуры народы, якіх нікога не байца.

слоў, ператвараеца ў працоўнага вала, прыладу новаз'яўных шаманаў, ва ўцялесенага зомбі.

Асабліва небяспечна, калі духоўны недаразвітасці, незалежна ад нацыянальнасці, узросту, прафесійных умений, усталасці ўзбяд'еца на пасадна седала, грашоўнасць. Такі непазбежна сам ганебна і хутка фінішуе ў мінусы, такі цягне ў яшчесці іншых.

Мацюканне разбирае білагічнае поле чалавека, душу, значыць цялеснасць любой двуногай істоты, знішчае яе. Не проста знішчае, аднімае здолнасць супраціўніца іншародным інфекцыям - алкаголь, тытун, касмапалітызм, ідзі так званага адкрытага грамадства, то бок закрытага да нацыянальнага, Бога. Калі чалавек пасылае другога да такай-то мачіці на хутар, пра ніякую духоўнасць і развіццё ў юнельга гаварыць, з ім не варта перасякацца, тым болей сябраваць.

Звініць каса - жыве вёска

У другі раз у аграгарадку Ганчары 10 чэрвеня 2017 года адбыўся раённы конкурс па ручной касьбе "Звініць каса - жыве вёска". Сэнс мерапрыемства закладзены ў самой назве, і конкурс паказаў, што аматары ручной касьбы ёсць і ў цяперашні час у нашым раёне. Зноў удзельнічалі ў конкурсе майстры касьбы мінулага года: Іван Кароль з аграгарадка Ваверка, Станіслаў Жданец і Марыя Іванаўна Бальцэвіч з аграгарадка Гуды, Мікалай Сакалоўскі і Дзмітрый Сокалаў з аграгарадка Бердаўка, а таксама самы старэйшы з касцоў Матусевіч Іван Антонавіч (больш за 80 гадоў) з аграгарадка Ганчары. Усіх было 11 касцоў.

Ацэньвалася праца па наступных крытэрыях: хуткасць касьбы, якасць касьбы (вышыня, якая застаецца пасля пракосу), чысціня касьбы (каб барады не было), эстэтычны выгляд пракосу.

У выніку конкурсу пераможцам стаў Матусевіч Іван Антонавіч, другое месца заняў Жданец Станіслаў, а трэцяе месца падзялілі Іван Кароль і Яўген Каранюк (Яўген з аграгарадка Ганчары). Асобным

падарункам была адзначана адзінай жанчына-касць Марыя Бальцэвіч.

Фундатары мерапрыемства - "Белаграпрамбанк" і Лідская раённая арганізацыя Беларускага прафсаюза работнікаў аграрнага сектора комплексу, а таксама мясцовая гаспадарка.

Напрыканцы хочацца сказаць, што для наших продкаў касьба была не проста знясьці сільвальным маханнем косамі,

не проста зразаннем травы і натужлівай працай, а касьба была для іх святочным рытуалам.

Без перабольшвання зазначу, што ў нас таксама атрымалася сапраўднае свята касьбы, па-беларуску шчырае і прыгожае.

*Вядучы метадыст
ДУ "Лідскі раённы цэнтр
культуры і народнай
творчасці"
Ганна Некраш*

Абрадавае мерапрыемства "Купалле"

24 чэрвеня 2017 года
з 18:00 да 20:30

Купалле - самы галоўны летні рытуал беларусаў, які здаўна праводзіўся ў ноч з 23 на 24 чэрвеня. Свята Купалы прыпадае на пераломны момант года - перыйяд летняга сонцавароту. Як казалі нашы продкі "сонца паварочвае на зіму, а лета на гарачынно". На Купалле адбываўся шмат чароўных рэчаў, і мы прапануем Вам акунууца ў гэтую чароўную стыхію свята, як гэта рабілі нашы продкі. Кожны змока не толькі паглядзець абраць, але і далучыцца да яго.

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб зарэгістрацыі № 908 ад 18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даўгіна.

Адрас для паштовых адпраўленняў:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslowa@tut.by

Кошт квіткоў:
- для дарослых - 10.00 руб.;
- для дзяцей школьнага ўзросту - 5.00 руб.;

- для дзяцей дашкольнага ўзросту - бясплатна.

Экспазіцыя музея працуе з 11:00 да 19:00. Каса працуе з 11:00 да 18:30.

Наш адрес: 223031, Мінскі раён, п/а Азярцо.

Тэлефон арганізатараў мерапрыемства:
8 (017) 209 41 63 (акрамя суботы і нядзелі);

8 (017) 513 86 10 (акрамя панядзелка і аўторкі);

8 (029) 697 89 01 (Velcom).

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная камісія:
 Алена Анісім, Юрасік Бабіч, Юлія Бажок,
 Марыя Баравік, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар
 Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслаў Суднік,
 Павел Сцяпко, Алег Трусаў,
 Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.
<http://naszaslowa.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbm-mova.by/>
<http://nashaslova.mns.by/>

ад спеваў Алесі Сівочнай і выканання рамансаў на вершы рускіх і савецкіх паэтаў (у тым ліку - Бэлы Ахмадулінай), пераствораных па-беларуску Алесем Камоцкім.

Новая кніжка Алесі Камоцкага афорызмена вельмі густоўна. Яе ўпрыгожылі каліровыя фотаздымкі Вадзіма Грудзька. Па задуме яна блізкая да ідзікі Рыгора Барадуліна і фотамастака Джона Кунстадтэра "Навошта". Раней выходзілі кнігі Алесі Камоцкага "Глыбіня дажджу", "Перасьпевы", "Вяровіца", том вершаў "Неспадзяванае", і былі ўпрыгожытыя піктограмі.

У 2000-ыя гады вялікі плён прынесла Алесю Камоцкаму як барду супрацоўніцтва з народнымі паэтамі Рыгорам Барадулінім. Альбом на вершы дзядзькі Рыгора "Зорка спагады" (1999), збор хрысціянскай музыкі "Псалтымы" (2000) і іншыя кружэлкі: "Асяніна", "Віно дажджу", а таксама музычна-пээтычныя сюіты: "Дым", "Дом", "Дах" увайшлі ў лік найбольш папулярных записаў найноўшага часу. Таксама ён браў удзел у супольным праекте "Жыць для Беларусі" - зборы твораў на вершы Ларысы Геніош.

Алесь Камоцкі прайвіў сябе як таленавіты перакладчык. Ён не аднойчы захапляўся перакладам шэдэўраў сусветнай пазіі, ствараў беларускамоўныя кавер-версіі вядомых хітоў.

Адзін з такіх удалых перакладаў - песня французскага барда Жака Брэля "Не губляй мяне".

Яна прагучала на імпрэзе з вуснаў Алесі Сівочнай. Слухачоў прыцягвае талент Алесі Камоцкага як меладыста, яго артыстызм, ўражваюць пээтычныя знаходкі. Яго дзейнасць займае ўплывовасць месца ў беларускамоўнай музычнай пльні.

Выкладчыца БДУКіМ, вакалістка гурта Dzivasil Iна Перасецкай зайграла на скрыпцы і

выканала некалькі чароўных кампазіцый. Яна і артысты гурта Dzivasil выступаюць у кірунку этна-эмбіенту. Алесь Лось выканваў танго і іншыя мелоды, якія быў знойдзены ў экспедыцыях па Ашмяншчыне і Вілейшчыне.

Вялімажная пані прывезла букет кветак са свайго лецішча для паэта і барда. "Прыміце гэтую пілоні як знак удзячнасці за вашыя песні, кнігі і дыскі, якія мы набываём для нашых дзяцей і ўнукаў, і за тое, што вы насяце ў творчасці прыгожае беларускае слова і добрыя пачуцці!"

Эла Дзвінская,

фота аўтара:

1. Новая кніжка А. Камоцкага.

2. Выступае Іна Перасецкая.

**Аўтары цалкам адказныя за падбор
і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.
Рэдакцыя рукапісы не вяртае.**

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.

231300, г. Ліда, вул. Ленінскую, 23.

Выдавец: Установа інфармацыі "Выдавецкі дом ТБМ".

Газета падпісаны да друку 19.06.2017 г. у 17:00. Замова № 1122.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 1500 асобнікаў.

Падпісны індэкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 1,24 руб., 3 мес.- 3,72 руб.

Кошт у розницу: па дамоўленасці.

Вобразы і мелодыі лета ад Алесі Камоцкага

Вядомы паэт і бард Алесі Камоцкі зладзіў у менскім музее Янкі Купалы адкрыты сябровскі канцэрт на свой дзень народнінай і презентацыю новай кніжачкі "Забірай маё лета". Уступным акордам да вечарыны сталі слова:

"Душа пакіне свою самоту,
Каб не забыць ніколі пра мілосць!"

У імпрэзе ўзялі ўдзел сябры-музыкі: капэла Алесі Ласія, Каця Камоцкая, Алесі Сівочнай, Іна Перасецкая, Юры Хілавец і іншыя. У канцэрце прагучалі песні на ідыш і на польскай мове ("Nie spoczniemy"), пераклады вядомых бардаўскіх тэкстаў, аўтарскія лірычна-філасофскія спевы пра кахранне. Настальгічныя ноткі навеяў спевы Касі Камоцкай з "Народнага альбома" "Мой паляўнічы".

Цудоўнае ўражанне засталося ў публікі

